

Marija Mercina

GOSPODIČNE IZ KANEGRE

Medtem ko so se nad mestom gostili nevihtni oblaki, sta se napolnili obe dvorani nad Ložo. Množica je med starimi znanci z razstav s seboj prinesla tudi naključne obiskovalce. Sledili so toku, ki jih je zanesel proti odprtih vratom. Zadnji so privihrali med dežjem in točo.

Naenkrat se je zmračilo; luči v obeh dvorinah še niso prižgali. Zunaj so bliski rezali nebo – v njihovi svetlobi so se med močnimi barvami slik bliskale svetlejše črte. Zazijalo je vesolje, bruhanila lava... Po nekaj sekund sta se stapljali resničnost in njena podoba na razstavljenih slikah.

Nekdo se je ōvedel in prižgal luči. Potem se je bilo mogoče udomiti v razstavnem prostoru in po kratkotrajni izgubljenosti v temi določiti položaj – točko v Piranskem zalivu, nekje med Ljubljano in Benetkami, poiskati slikarjevo ime in ga po podatkih v katalogu postaviti v sodobnost; najti ob njem sebe. Malo ustaviti čas, da potem zdrvi naprej iz enega proti drugemu tisočletju. Ko so se gledalci ponovno znašli v prostoru, so tudi na slikah počasi prepoznali počlovečeni svet. Iz nevihtne zmede barv in črt so se jim izoblikovale človeške postave, bivališča in naplavine na nekih obrežjih.

Na steni so zažarele barve: Gospodične iz Kanegre. Ženska telesa, oblečena samo v barvo in svetlobo. S slike so začele nagovarjati obiskovalce. S Kanegro v njenem naslovu sta se Miha in Sonja vrnila na imenovano in s tem natančno določeno slečeno plažo, koder sta se dopoldne prepuščala sončevi ljubezni in vzajemnemu ljubkovanju. Barvne in svetlobne tančice so mlademu paru znova pričarale jutranje počutje na plaži.

Tja grede, že na drugi strani državne meje, sta se znašla v avtomobilski koloni, tako nepregledni in potem dolgo negibni, da ju je zgrabila panika ob misli na vojno. Začelo se je... Nekaj ur sta se potem po polže premikala proti kopališču v Kanegri. Na črpalki so jima zagotavljali, da ni nič – samo vsi turisti okrog zaliva so se naenkrat odločili za vrnitev domov. Množica v razgretih avtomobilih se je na obeh straneh mejnega prehoda spreminjala v velikansko, panično čredo, ujeta v pločevinast sendvič med vrelim asfaltom in žgočim soncem. – Na koncu take vožnje ju je Kanegra pričakala kakor paradiz. Osvobodila sta se obleke, skrbi in obveznosti ter postajala eno s kamenjem, zrakom in morjem.

Prelivanje vode, njeno stapljanje z zemljo in zrakom ter mehko oblik na obali in na razstavljenih slikah. Tri gracije iz Kanegre stojijo na toplem barvnem ozadju, kot bi se na sliko prenesla živost tal. Zaobljeni morski prod in ploščate skrle blizu brega, lomljivi in odlomljeni kamniti skladi v opuščnem kamnolomu. Kanegrije so še vedno del narave, a imajo človeško telesnost. Kljub nekakšni mesenosti

niso nič podobne obcestnim ženskam na velikih reklamnih panojih – tako vabljivih, da si morajo mimo vozeči takoj potešiti hrepenenje po njih z nakupom v kakšni trgovini. Ženske s panojev si lahko predstavljajo, kako sestopajo s svojih visokih podstavkov in se začnejo ukvarjati z nečim koristnim in vsakdanjim, ti pridejo ponujati kakšno stvar, recimo parfum, cigarete ali samo hlačke, gospodičen iz Kanegre pa ne moreš primerjati z resničnimi ženskami. Ni si mogoče predstavljati, da bi moški žvižgali za njimi, če bi se tako gole napatile v mesto. Obcestne ženske so upodobljene zato, da prebudijo potrebe, ki jih bo mogoče hitro potešiti z nakupom, o gospodičnih na sliki pa se zdi, da je slikar bolj kot o njih pripovedoval o veliki in nepotešljivi želji.

Na naslednjih plažah je mogoče zlahka določati kvaliteto mesa in prehrane. Denar pomaga oblikovati kopalce. Brezcelulitična telesa z zaobljenimi zadnjicami in enakomerno porjavlostjo celega telesa so zanesljive priče polne denarnice in dobro naloženega bančnega računa. Izoblikovale so jih telesne vaje in najustreznejša prehrana. Kaj ste danes večerjali, gospa? Ali v vaši želodčni vodici plavajo rakci in ribice? A ni se spremenila samo prehrana. Mednarodne razmere in sploh politika spreminjajo način življenja in obogatijo ponudbo. Zdaj je naprodaj veliko več človeškega mesa. Gospod Nemeč (ali Italijan), želite Poljakinjo (ali Ukrajinko)?

Dežne kaplje so udarjale vse gosteje. A tudi dogajanje na razstavi se je gostilo – družbe so se začele mešati, obiskovalci so krožili od slike do slike... Miha in Sonja sta ostajala prilepljena na ozki prostor pred Gospodičnami iz Kanegre, kot bi se ustavila v mirnem zalivu, ko je mimo priplula nova skupina.

»Glejte no! Kanegra! Ne veste, kje je Kanegra?«

Medtem ko so gledali Gospodične, sta Miha in Sonja lovila delce pogovora... Med tremi pari je bila opazna ganljiva ubranost. Bili so kakor velika in srečna družina. Kdo ve, koliko viharjev je vsak par preplul v svoji zakonski ladji, pardon, lupinici, se podajal v tuja morja, a se je navsezadnje vedno znova vračal v varni domači pristan, k radostnemu uživanju zajtrkov, kosil in večerij v veliki dnevni sobi s pogledom na morje. Zdaj so uglajeno mešali svoje besede in bliskali z očmi po dvorani, da bi videli, kdo jih vidi, in da vidijo, če prihaja kdo, ki bi ga bilo vredno videti.

»Kaj bi našli, če bi jim pogledali v trebuhe?«

»Zakaj v trebuhe? Zunaj in znotraj so vsi enaki.«

Ne samo na prireditvah, tudi na ulicah so si bili podobni. Moda in enako debele denarnice so jih izenačile, jim izoblikovale podobna telesa, jih oblekle in jim omogočile varno potopitev v množico.

Tudi telesa na slikah pripovedujejo o življenju mesa – o njegovem koncu z naplavinami, izravnavanjem valov na obali, s poleglimi kopalci, ljubimcema v smrt-nem objemu, z bliski, gorenjem neba, z oblaki, ki se odpirajo in izlivajo. So razžarjeni trenutki nebeškega in človeškega. In vsepovsod žensko telo kot bela svetloba med barvnimi in svetlobnimi nasprotji.

Kot bi ga naročili za popestritev med gledalci, je skozi velika dvokrilna vrata prišel slikar, majhen, drobcen in prisrčen. In ob njem bohotna mladenka. Kdor ga je poznal, je vedel, da so mu take všeč.

»Rad bi imel tako hčer.« In če je opazil nejeveren pogled, je dodajal: »Veste, jaz jo spoštujem.« Vnaprej zanikajoč blaženo potopitev v žensko meso in znojno vročico, ali kot da ženske ni mogoče spoštovati, če z nje dvigneš stekleni pokrov in jo uživaš. – Raje se je odpovedoval, kot da bi izgubljal ali prepuščal drugim. Še učencev ni nikoli imel, da ne bi prehitro odšli. Ob njem so se začeli zbirati prijatelji. Z druge strani dvorane se jim je previdno približevala trojica parov, na preži za zelo

pomembnimi osebami. Sonjo in Miha je nenadoma začela motiti prilepljenost na prostorček pred Gospodičnami iz Kanegre. Pustila sta, da ju je tok zanesel stran, a še sta lovila drobce pogovora, nekaj o Gospodičnih iz Avignona, o Picassu – velikem mojstru v bordeluh, o slikarju in njegovih modelih...

Razumela sta, da je naslov slike nekoga spomnil na Picassovo delo, ki pa ga nobeden od njiju ni poznal. Zdaj sta vlekla na ušesa razlago, kako je v daljnem 1907. letu slikal svoje Gospodične iz Avignona, pomislite, slika je nastajala v bordeluh, in se je zavedal, tako je baje izjavil, da je tako slikanje destrukcija, vendar je stoletje podoba sprejelo za svojo in ženske se poslej gledajo s Picassovimi očmi. Mihi in Sonji se je v mislih začrtal lok mostu čez celo dvajseto stoletje, od Gospodičen iz Avignona do Gospodičen iz Kanegre.

Nadaljevali so, vendar so ju drugi gledalci zanašali stran od skupine, ki je ljubila primerjave in razprave. Na razstavo sta se zatekla pred dežjem. Streho razstavnega prostora sta uporabila namesto dežnika, ki sta ga pustila doma v Ljubljani. Kdo bi na dopust jemal dežnik! Ni ju posebno zanimalo slikarstvo, rada pa sta potovala. Le kratek čas sta se spraševala o pomenu slik; od njih so ju misli odnašale drugam. Na koliko načinov se v našem stoletju upodablja ženska? Koliko različne mora biti za dojemanje dvajsetostoletnika? Ne samo njima neznana Picassova slika, tudi te na razstavi so ponujale abstraktna telesa – elipse in po prostoru se kotaleče krogle, vendar so se črte razkrcenih ženskih nog mehko zaokroževale v varen pristan in okrogle prsi napajale iz svojih vrečev. Ženskim figuram se je z mesom vračala sladkost in toplota sedanjega trenutka. Vpeti med začetek in konec pa so naplavine, morje in ljubimci v svojo zgodbo vključevali tudi smrt. Ali je Picasso v Gospodičnih iz Avignona kaj povedal o tem? – Same domneve, brez možnosti za primerjavo in sklepe...

Črto od Benetk do Ljubljane sta si v pogovoru podaljšala še do Avignona. Naslikala sta si zemljevid Evrope – z avtomobilskimi cestami, na vse strani odprtim svetom z globokim nebom nad njim... Počivališča na avtocestah, v vsaki deželi drugačna... Trte v globokih kotanjah, varne pred vetrom, v drugih deželah napete na latnike in v vrste po gričevnatih pobočjih... V daljavah v neznanih mestih zvoniki katedral... Od zemlje povsod diši...

Že dolgo je od tedaj. Bili so na maturantskem izletu in v Avignonu so imeli nekajurni postanek. Sonja ve za papeško palačo, spominja se ulic in trgovin, s seboj domov pa je odnesla samo veter in reko. Hodila je po glavni mestni ulici in si mimogrede ogledovala izložbe, dokler je ni urezalo v obraz. Gibala se je proti vetru in vse bolj čutila, da se bliža reki. Ostro valovanje zraka s severa se je mešalo z nečim vlažnim in mehkim, kot bi se našla sever in jug. Nekje v bližini mora biti reka!

V šoli so peli o mostu čez njo:

Sur le pont d Avignon on y dance, on y dance...

Hotela je videti most – in ga je od daleč zagledala, kako se izteguje proti drugemu bregu, nato pa potone, ne da bi ju mogel povezati. V kateri vojni so ga porušili? Saj ni pričakovala plesa, a zakaj niso zgradili novega mostu! Ljudje se ne odpovejo niti bližnjicam, pa bi pozabili most! Drugi vzroki so, da se ne postavijo mostovi, opuščajo železniške postaje, preraščajo stare poti in celo železniške proge. Koliko je pretgranih vezi z enega na drugi breg! Vse to sta videla na poti v Kanegro: železniško postajo, spremenjeno v mesnico, in progo, poraslo s travo in grmičevjem. Železno cesto so ukinili, zrasel pa je nov mejni prehod.

»Si lahko predstavljaš, da sem v Avignonu po vetru takoj vedela, kje je reka! Dišalo je po njej.«

»Saj. Vetrovi so si podobni. In zemljevid si imela.«

Kljub spremembam pa se življenje odvija kot nekoč. Turisti prihajajo in zemlja se vedno enako vrti. Reke ljudi se nepretrgano valijo po starih strugah – iz kraja v kraj po cestah, železnici in morju. Niti v zraku ni več miru. Vsi hočejo kar najhitreje do cilja. A če vse vejo, je razmišljala, kako to, da tako malo poznajo svojo edino pot. Ves čas na isti, pa je ne spoznamo in se ne vprašamo, kam gremo. Ne vidimo svoje poti in ne znamo brati niti razločnejših in laže določljivih sledi okrog nas, npr. opušenih železniških prog in samotnih železniških postaj ali propadajočih hiš. Zgodovino sprašujemo o tem, kar sami opazimo, ona pa se ne ukvarja s posameznostmi. Poslavljamo se od stoletja, ne da bi znali oceniti poti, prehojene v njegovem času, in še manj vemo, kam gremo.

Sonja in Miha sta že nekaj let prihajala na to obalo. Med enako slečenimi si osvobojen navad, nujnosti in dolžnosti. Vendar v svetu ni več dovoljena naivnost in nedolžnost. Moraš vedeti, kaj si. S papirji se izkazuješ, kdo si in od kod, kateri večji čredi pripadaš. Cvreš se v vročini pred začepljenimi mejnimi prehodi in deliš usodo z živalmi – oboji ste namenjeni za trženje in morebitni zakol. Kje so časi, ko si se v svojem omejenem svetu brezskrbno premikal!

Sonja ni prišla na razstavo, da bi premišljevala o smislu življenja ali o dvajsetem stoletju. Le most v Avignonu ji nikakor ni šel iz glave. Komaj bi ga opazila, če bi se lahko peljala čezenj, tako prelomljen pa je bil kot okostnjak med živimi. Obsla jo je nora misel: tudi ljudi bi bilo treba sleči do golega in potem začeti z njih luščiti meso, počasi počasi... Slačila bi ga z njih, plast za plastjo, kakor bi lupila čebulo. Ko bi se končno prikazali okostnjaki, bi lahko zaplesali minuciozen mrtvaški ples... Kot v Hrastovljah. Naj se naplešejo do kraja!

Spet je treščilo. Tokrat so se ugasnile luči. V temi je postajalo Sonji jasno, da se vse ponavlja. Tako kot na freskah v Hrastovljah pari poplesavajo v smrt, bodo vsi, ki se zdaj zbirajo in govorijo drug čez drugega, odbrenkali svojo pesmico in izginili z odra. Samo smrt traja.

Katera slika je torej prava? Njej neznana Picassova slika, po besedah obiskovalcev precej abstraktna upodobitev kupljivih žensk, Apollonijeva sicer abstraktna, vendar topla telesa, postavljena v znani naravni in civilizacijski okvir, ali plešočiči pari na steni cerkvice v Hrastovljah. Katero naj izbere?

Močan sunek vetra je odprl okno in vzvalovil zavese, za njim pa je v dvorano planil oledeneli zrak. Zaslišali so šklopotanje toče in med lomljenjem stekla bolj oddaljeno bobnenje. Kaj če bo Mrtvaški ples edina slika našega časa? In ne bo nobene Kanegre, nobenega paradiža, sploh ničesar? Ko bi vsaj znali brati slike!

»Zebe me,« je rekla. Miha je v temi začutil toplo roko, ki se je prikradla v njegovo. »Zebe me,« je spet rekla in se oprijela edine toplote.